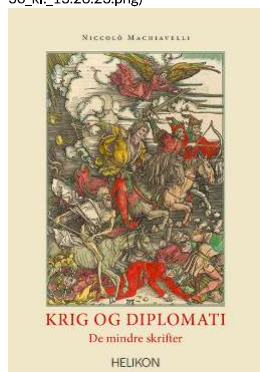

Krig og diplomati

(https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/7316/0406/0976/Skaermbillede_2020-10-30_kl_13.26.23.png)

(https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/7316/0406/0976/Skaermbillede_2020-10-30_kl_13.26.23.png)

()

Titel: Krig og diplomati - De mindre skrifter.

Forfatter: Niccolò Machiavelli. Oversat af Fritz Wolder.

Sider: 132.

Forlag: Helikon.

Udgivelsesår: 2020.

Vejl. pris: kr. 198,-

Anmelder: Claus Eskild Andersen.

I filmen "Downtown Abbey – the movie" – et spinoff af den populære Tv-serie af samme navn – bliver enkehertuginde Lady Grantham elleve minutter inde i filmen beskyldt for at have et machiavellistisk glimt i øjet, hvortil hun dobbelttydigt replicerer: "Machiavelli bliver ofte undervurderet. Han havde mange [gode] egenskaber." Denne lille episode i en populær film viser blot, at Machiavelli som person og begreb stadig spøger i folks bevidsthed, og i virkeligheden aldrig har mistet sin vedvarende aktualitet. Florentineren Niccolò Machiavelli (1469–1527) bliver ofte fremstillet som diabolisk, perfid, svigagtig og nævnes ofte tillige med rigtig mange andre dårlige egenskaber. Sjældent bliver der lagt vægt på hans republikanske sindelag og de mange gode "egenskaber". Dette skyldes til dels, at hans mest kendte skrift i eftertiden og nutiden var et fyrstespejl, som i modsætning til mange andre dybt moralske fyrstespejle, beskrev fyrsten som han burde være rent magtpolitisk, i stedet for en fyrste med de kristne dyder som han antoges at skulle besidde. Kendskabet til Machiavellis forslag om at oprette og indrette en republik, som ganske vist ikke var et demokrati i nutidig forstand, men som i det mindste skulle bringe folket til magten, er mindre udbredt. Først i nyere tid, og måske nok også i en snævrere forskerkreds, kan findes et langt mere nuanceret billede af Machiavelli.

Firenze og Italien var på Machiavellis tid præget af konflikter og krige. Netop i hans tid gjorde fremmede hære hyppigt indfald i Italien for at ryste den kunstfærdige magtbalance mellem bystaterne, og erobre sig den ene eller anden bystat og indlemme den under egen trone. Når man læser Machiavellis diplomatiske post og beskrivelser af konflikterne i Italien, bør man kende begreber som Ghibeliner og Guelfer, som var de hyppigst opdykkende fraktioner på den tid, for at forstå den fulde mening af hans breve. Desuden er det ingen skade til at have kendskab til de politiske forviklinger i det konfliktfyldte renaissance-Italien. En god lille indføring for den ukyndige i italiensk renaissancehistorie giver den tyske politologi-professor Herfried Münkler i Niccolò Machiavelli Politische Schriften Fischer 1990, side 15–47, den tyske pendant til Helikon-forlagets lille skrift. Politologen Münkler er foruden ekspert i terror, asymmetrisk krig og krige i det hele taget også ekspert i Clausewitz og Machiavelli. Münkler, professor ved det prestigefyldte Humboldt Universitet i Berlin, supplerede sin akademiske karriere med en doktorafhandling der netop drejede sig om Machiavelli. Gode ting kan tilsyneladende ikke gøres for tit, og i 2016 udkom endnu en nyoversættelse til dansk af Fyrsten på Gyldendals forlag. Den skal nævnes, fordi der bagerst i bogen findes en glimrende oversigt over Niccolò Machiavellis liv og virke (side 163–183) for den interesserede.

Aktualiteten af Niccolò kan fortsat ses i den måde han stadig bliver anvendt på i nutidige analyser. Idéhistorikeren Mikkel Thorup giver med Machiavelli en fascinerende analyse af den amerikanske præsident Donald Trump, hvori han hævder, at Trump aldrig har forstået, eller ikke vil forstå, overgangen fra valgkamp til udøvende magt, og at han i de sidste knap 4 år i stedet for at regere har ført valgkamp. Desuden skriver Mikkel Thorup: "Det næste spørgsmål er så: Hvilke fejl ville Machiavelli se, at Trump har gjort i overgangen fra magtkamp til magtudøvelse? Machiavellis måske mest kendte sætning er, at det er "langt mere sikkert at være frygtet end elsket". Det er en læresætning, som Trump og hans rådgivere synes at have gjort til deres egen uden helt at forstå, at der – også for Machiavelli – er forskel på, hvad der er mest sikkert, og hvad der er moralsk bedst. Men Machiavelli tilføjer dog, at det farligste er at være "foragtet og forhadet". Foragten og hadet sker, siger Machiavelli, hvis man ikke holder sig fra sine "borgere og undersåtters ejendele og fra deres kvinder" og ved uretfærdig brug af loven." Desuden skriver Thorup: "Machiavelli foreskriver, at man altid bør synes ortholdende,

dydig, gavmild og så videre. Man skal bare være klar til ikke at være det, hvis omstændighederne kræver det. Det vigtige her er ikke hykleriet og skuespillet, men at man altid skal lade omstændighederne og nødvendigheden diktere sine handlinger og sin fremtræden. "Alt efter nødvendigheden", som Machiavelli igen og igen siger. Man skal ikke være løgnagtig, nærig og hævnerrig af princip, ligesom man ikke skal være elskelig, gavmild og god af princip. Situationen dikterer. Situationen bestemmer. Men vigtigst er det, at man kan synes god og ordholdende, altså at man handler således, at det vedbliver at være en troværdig måde at fremstille sig selv på. Ikke som nu, hvor de fleste antager, før Trump har sagt et ord, at det er løgn fra ende til anden. Machiavellis råd til fyrsten er aldrig at sige noget som helst, der ikke virker klogt, rigtigt, humant, og altid kultiverer indtrykket af viden og godhed." (hele analysen kan læses på <https://baggrund.com/2018/08/27/uhort-1-erobre-magten-og-beholde-den-niccolo-machiavelli-laeser-trump/>) (<https://baggrund.com/2018/08/27/uhort-1-erobre-magten-og-beholde-den-niccolo-machiavelli-laeser-trump/>) Desuden bliver Machiavelli på websitet foreignpolicy.com anråbt om hjælp, idet "America's Crumbling Strategy Needs (Literally) Machiavellian Answers" jf. eksperter (<https://foreignpolicy.com/2020/08/20/america-crumbling-strategy-needs-machiavellian-answers/>) (<https://foreignpolicy.com/2020/08/20/america-crumbling-strategy-needs-machiavellian-answers/>) Nogle eksperter er i USA talsmænd for, at man nu har nået "the Machiavellian Moment", som betegner fasen i overgangen fra en styreform til en anden. I dette tilfælde overgangen fra republik til fyrstedømme eller til en "stærk" mand – Trump. (ophavsmanden til tanken om the Machiavellian Moment var oprindeligt J. G. A. Pocock. The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition. Princeton University Press, 1975.) Så Machiavellis aktualitet i dagens amerikanske politik har vist sig at være vedvarende.

En anden entusiastisk læser af Machiavelli var krigsteoretikeren Carl von Clausewitz. Det ved vi, fordi han har efterladt sig et begejstret brev til Johann Gottlieb Fichte i 1809 om dette emne, hvori han bl.a. skrev: "Ich habe beim Machiavelli in Kriegssachen oft ein überaus gesundes Urteil und manche neue Ansicht gefunden." (Verstreute kleine Schriften, side 160). Ligesom Machiavelli stod han overfor at skulle reformere den præjsiske hær og indføre en eller anden form for militssystem i stedet for de professionelle hære, som både bystaten Firenze og Prøjsen tidligere havde benyttet sig af. Derfor greb Clausewitz til Machiavellis Krigskunsten for at finde inspiration til den foreliggende opgave, og desuden havde de begge et meget realpolitisk udsyn på de omgivende politiske omvæltninger. Med de mange ting til fælles er der ikke noget at sige til, at Clausewitz var begejstret for Machiavelli.

Fritz Wolder har, efter at have udgivet og oversat Fyrsten, Drøftelser af Livius og Krigskunsten til dansk, nu kastet sig over Machiavellis mindre skrifter. De er imidlertid ikke mindre interessante end de foregående skrifter, hvoraf Fyrsten, Drøftelser og Krigskunsten må anses for at være Machiavellis hovedværker. Især Machiavellis lille essay om Castruccio Castracani (1281-1328) er et eksempel på den idealfyrste, som Machiavelli gerne ville se ham, og som han så ham i sit fyrsteskrift – kendt som Fyrsten. Castracani er en virkelig historisk skikkelse, men Niccolós beskrivelse af ham er så idealiseret, at den dårligt hænger sammen med de historiske kendsgerninger. Ikke desto mindre var samtidens læsere begejstrede, måske netop pga. af den idealiserede beskrivelse af Castracani. Det afstedkom, at Machiavelli fik i opdrag at skrive Firenzes historie, som blev endnu et af hans hovedværker. Måske kunne netop Firenzes Historie være det næste projekt, som oversætteren Fritz Wolder vil kaste sig over?

Under sine diplomatiske rejser blev Machiavelli gentagne gange sendt til pavesønnen Cesare Borgia's hof, idet denne hele tiden og sikkert med rette blev opfattet som en militær trussel mod bystaten Firenze. Med sin brutale og fuldstændig skruppelløse handlinger blev Cesare opfattet af Machiavelli som en rollemodel for fyrsten. Pavesønnen og lejesoldaten Borgia blev til sidst svigtet af Fortuna, han blev syg og hele hans imperium ramlede sammen. Så Borgia var nok ikke udelukkende forbilledet for Machiavelli, men også symbolet på hvad der kunne ske, når fyrstens Virtù ikke slår til, og Fortuna ikke længere begunstiger én med sit held. Machiavelli plukkede de karaktertræk fra Cesare Borgia, som han kunne bruge, og formede derefter sit helt eget idealbillede af en fyrste, som det kan ses af hans beskrivelse af Castruccio Castracani i Wolders udvalg af de mindre skrifter.

Machiavelli var en insider i europæisk politik, hvad hans diplomatiske post til regeringen i den ledende italienske bystat Firenze vidnede om. Det giver også en forklaring på, at han kunne skrive om stater, regeringer og fyrster med den autoritet, som han gjorde. Han får på et tidspunkt en advarsel fra hjemmefronten om, at hans breve er alt for grafiske og usædvanlige, og at han skal skrive lidt mere diplomatisk og kedeligt; men det lykkes aldrig for Machiavelli at skrive kedeligt, og eksemplerne i Fritz Wolders foreliggende udgivelse bekræfter dette til fulde. I nutidig kontekst kan de diplomatiske skrivelser nok virke en smule unuancerede i beskrivelserne af folkeslagene og deres leders karakteregenskaber, men Machiavellis evne til at observere og analysere de politiske forhold skinner stadig igennem skrivelserne – helt frem til i dag. Machiavelli var, som Firenzes repræsentant, udsendt i diplomatiske missioner til paven i Rom, Julius II, kejser Maximilian og den franske konge Ludvig den 12. og bl.a. også én af de italienske bystaters ledere, Caterina Sforza, som han forhandlede med under store vanskeligheder og med stor respekt for hendes integritet.

BBC sendte i 1994 i serien Timewatch: "Memo from Machiavelli", som omhandlede magtkampene i Storbritanniens Margaret Thatcher-æra både i parlamentet som i det konservative parti, set i lyset af Machiavellis anbefalinger især fra skriftet Fyrsten. Labour-politikeren Clare Short udtaler i filmen, at Machiavelli af Labour-politikere ofte var blevet afvist som amoralsk og uvederhæftig, men i virkeligheden, hævder hun, burde de nok have læst Machiavelli med nogen større ydmyghed, fordi de selv ofte i virkeligheden opnåede meget lidt! Episoden er fra 1994 og blev efterfølgende også vist i dansk fjernsyn (DR2). Episoden er meget seværdig og kan ses uden danske undertekster i sin fulde længde på: https://www.youtube.com/watch?v=F6FLy4NJGLo&ab_channel=batrachious (https://www.youtube.com/watch?v=F6FLy4NJGLo&ab_channel=batrachious).

Carlo Sforzas udgav i 1949 i dansk oversættelse et lille hæfte i serien "Udødelige tanker", hvor forfatteren desværre har blandet Machiavellis hovedværk Drøftelser sammen med Fyrsten efter svært gennemskuelige principper. Især når man ved, at Machiavelli havde et forskelligt sigte med de to udgivelser, men hæftet er alligevel værd at læse. Ikke mindst fordi der deri er oversat en række breve fra Machiavelli til nogle af hans venner, der beskriver, hvorledes udviklingen i hans skrifter er foregået. Det er en række private breve fra Machiavellis hånd, som er værd at stifte bekendtskab med; især hans beskrivelse af, hvorledes han arbejder på sine værker i sit kontor i eksilet i Sant Andrea udenfor Firenze, efter at han var blevet afskediget og sat fra bestillingen af den genindsatte fyrstefamilie Medici, som sekretær for det andet kancelli i republikken Firenze, tortureret og udvist. Efter sin forvisning i 1512 skrev Machiavelli nogle af sine mest markante værker såsom Fyrsten, Drøftelser, Krigskunsten, Firences Historie digte, skuespil og mange andre ting. Fritz Wolder har opdelt de små skrivelser i den foreliggende bog i et før og efter, så vi oplever Machiavelli såvel i embedet, hvor han var som en fisk i vandet, som i sin "lediggang" efter forvisningen, hvor han reelt skrev sine mest betydende værker. Efter forvisningen skrev Machiavelli om sig selv og sit efterfølgende virke i et brev til vennen den florentinske ambassadør Francesco Vettori: "Naar Aftenen kommer, vender jeg hjem, og gaar op i mit studerekammer, paa hvis Tærskel jeg kaster de snavsede og støvede Klæder, saa at jeg sømmelig kan træde ind paa Oldtidens Mænds enemærker. Der er de, og byder mig velkommen, og med dem deler jeg den Føde, som tilhører mig alene, og som jeg er født og baaren til. Der hindrer ingen Forlegenhed mig i at tale med dem og spørge om Grundene til deres Handlinger, og med deres høje Kultur svarer de mig. I hele fire Timer er jeg fri for alle Ærgrelser, glemmer mine Bekymringer, min Fattigdom og endog min Frygt for Døden. Jeg gaar helt og holdent op i dem. Og eftersom Dante siger, at der findes ingen Vidnen uden Erkendelse af det hørte, saa har jeg mærket mig nogle af de Ting, som jeg har lært i mine Samtaler med dem, og har skrevet en Afhandling, som jeg kalder "De principatus" (Fyrsten)." (Sforza 1949, side 150–151) En grandios selvovervurdering, ville nogen sikkert mene, som man i et Jantelovs-Danmark nok ville have svært ved at sluge, men eftertiden har givet Machiavelli ret. Han skal regnes blandt en af de største.

Det har gennem tiden undret mange, at den begejstrede republikaner Machiavelli kunne skrive en opriskrift til diktatoren og fyrsten i en bystat. Det skyldes simpelthen Machiavellis cykliske historiesyn. Han troede på, at historien hele tiden gentog sig, og at idealtilstanden af cyklen var republikken og lavpunktet var fyrstedømmet; men fyrstedømmet var den uomgængelige igangsætter for den proces, som skulle lede til idealtilstanden; nemlig republikken. Derfor var det også vigtigt, at fyrsten forstod og spillede sin rolle i denne proces, og da Medici'erne i 1512 atter vendte tilbage til magten i Firenze på bajonetterne af udefrakommende hære, foreslog Machiavelli dem, at de efter en kort tid på fyrstetronen skulle overgive magten i Firenze til folket og oprette en republik. Fyrstedømmet skulle overstås hurtigt, mens det gjaldt om at trække tiden ud for republikken, så denne styreform kunne vare længst muligt. Dette råd ignorerede Medici'erne naturligvis, men Machiavelli beskrev selv i de mindre skrifter oversat af Wolder sit cykliske historiesyn således: "Grunden er soleklar, for fyrstedømmet har kun én vej til sin afslutning, som er at stige ned mod republikken, ligesom republikken kun har én vej til at opløses, nemlig at stige op til fyrstedømmet. Stater midt imellem har to veje, fordi de både kan stige op mod fyrstedømmet og stige ned mod republikken. Heraf kommer deres ustabilitet" (side 77).

Machiavellis vigtige skrift om krigen Krigskunsten er ligeledes blevet oversat af Fritz Wolder og udgivet af Forsvarsakademiet i 2012. Desværre i en noget pauver opsætning og måske kun beregnet på et snævert militært orienteret publikum. Tilsyneladende har Helikon-forlaget i mellemtiden taget på sig at udgive skriftet i egen opsætning, hvilket kun kan hilses velkomment.

Der har gennem tiderne været mange fremragende Machiavelli-fortolkere og kendere, og det ville føre for vidt at komme ind på dem alle, men blandt de nulevende rager den store Machiavelli-kender den engelske professor Quentin Skinner op. Han har naturligvis forfattet mange bøger om Machiavelli, men det er også muligt at overvære et af hans mange gode foredrag over emnet. Man bør unde sig selv, at se dette særdeles oplysende foredrag af Skinner om Machiavelli her: https://www.youtube.com/watch?v=CKGuzJ6GwHM&ab_channel=TalksatGoogle (https://www.youtube.com/watch?v=CKGuzJ6GwHM&ab_channel=TalksatGoogle)

Hvorfor skal officeren så læse Machiavelli? Fordi "Altså skal en fyrste ikke have andet mål, ej heller anden tanke, ej heller vælge noget andet for at øve sin kunst end krigen og dennes regler og disciplin; thi det er den eneste kunst, der tilkommer dem, som befaler (..)" (side 71, Fyrsten). Hvor man i denne sammenhæng kan tillade at oversætte "den, der befaler", egentlig fyrsten, til officeren.

En gang gav jeg en officerskollega et eksemplar af den danske oversættelse af Fyrsten i fødselsdagsgave. En af klassekammeraterne kiggede undrende på mig og udbrød, at det måtte da være en hadegave. Den tanke var slet ikke faldet mig ind, men viser måske hvordan Machiavelli i mange kredse stadig opfattes negativt. Forhåbentlig kan Wolders oversættelse af de mindre skrifter være med til at korrigere denne fejlopfattelse.

Det er med stor fornøjelse, at jeg har læst den danske oversættelse af Niccolò Machiavellis diplomatiske skrivelser med Fritz Wolders grundige og oplysende kommentarer og særligt Machiavellis beskrivelse af idealbilledet af en ny fyrste Castruccio Castracani, som falder så godt i tråd med Machiavellis Fyrsten.

Niccolò Machiavelli bliver man aldrig færdig med.

Claus Eskild Andersen

Majør, cand.phil.